

STUDIE

LOUPENÍ ČI NAPADÁNÍ CÍRKEVNÍHO MAJETKU A ZAJÍMÁNÍ KLERIKŮ V ČESKÉM A MORAVSKÉM CÍRKEVNÍM ZÁKONODÁŘSTVÍ

PAVEL KRAFL

The article describes legal norms of the particular ecclesiastical law of the Prague church province and the Prague and Olomouc dioceses published at synods during the Middle Ages. The author concentrates on legatine, provincial and diocesan statutes involving “spoliatores bonorum ecclesiasticorum et captivatores clericorum”. The frequent appearance of provisions against thieves of church property and those who imprison clergy documents the chronic character of the problem.

Key words: legatine statutes; provincial statutes; diocesan statutes; Bohemia; Moravia; Middle Ages; the Prague church province; the Diocese of Prague; the Diocese of Olomouc; thieves of church property; prisoners of clergy.

I. Úvod

Statuta publikovaná na synodách představují významný pramen k poznání života církve. Jedná se o pramen normativní povahy, zákonodárce v něm reaguje na stav partikulární církve, případně aplikuje normy vyšší právní síly. Odráží též vztah mezi světskou mocí a mocí církevní. Naším cílem je představit právní normy partikulárního práva církevního pražské církevní provincie, pražské diecéze a olomoucké diecéze v období středověku, publikovaná na synodách. Jedná se o legátská, provinciální a diecézní statuta pražských arcibiskupů a diecézní statuta olomouckých biskupů.¹ Zaměříme se na ustanovení dotýkající se tématu *spoliatores bonorum ecclesiasticorum et captivatores clericorum*.

¹ O diecézních synodách pražské, olomoucké a litomyšlské diecéze souhrnně KRAFL, P.: *Středověké diecézní synody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Časopis Národního muzea, řada historická, 169, 2000, 1–2, s. 1–20. K legátskému a provinciálnímu zákonodárství viz KRAFL, P.: *Legátské a provinciální zákonodárství pro olomouckou diecézi od poloviny 13. století*. Sborník archivních prací 53, 2003, s. 551–581; KRAFL, P.: *Provincial and Legatine Statutes of the Archbishops of Prague*. *Quaestiones Mediae Aevi Novae* 8, 2003, s. 289–300. Vybraná ustanovení pražských synod popsal POLC, J. V.: *Kapitoly z církevního života Čech podle předhusitského zákonodárství*. In: Hledíková, Z. – Polc, J. V. (edd.): *Pražské arcibiskupství 1344–1994*. Praha 1994, s. 30–57. Ustanovení moravských statut byla popsána v sérii článků KRAFL, P.: *Neznámá synodální statuta olomoucké diecéze z roku 1282*. In: Borovský, T. – Jan, L. – Wihoda, M. (edd.): *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*. Brno 2003, s. 101–104; KRAFL, P.: *Diecézní zákonodárství na Moravě v prvním půlstoletí po vzniku české církevní provincie*. *Mediaevalia Historica Bohemica* 7, 2000, s. 109–132; KRAFL, P.: *Vyškovská synodální statuta (1413)*. *Právněhistorické studie* 35, 2000, s. 67–83; KRAFL, P.: *Moravská synodální statuta doby husitské*. In: Hlaváček, I. – Hrdina J. (edd.): *Církevní správa a její písemnosti na přelomu středověku a novověku*. *Acta Universitatis Carolinae, Philosophica et historica* 2, *Z pomocných věd historických* 15, 1999. Praha 2003, s. 203–211; KRAFL, P.: *Moravské diecézní zákonodárství v druhé polovině 15. století*. In: Kordiovský E. – Jan, L. (edd.): XXVII.

II. Spoliatores et captivatores: Olomoucká diecéze

Charakter statut olomouckých biskupů, je ovlivněn skutečností, že se na Moravě konaly synody přibližně v třicetiletých intervalech. Tamější právní normy mají obecnější charakter, na rozdíl od pražských, které více reagují na aktuální situaci.²

Otázce zajímání a fyzického ohrožování kleriků se věnují již moravská synodální statuta z roku 1318 (čl. „De universalitate personarum ecclesiasticorum“). Biskup Konrád I. stanovuje trest exkomunikace na všechny, kteří by zajali, zadržovali, smrtíci a hrozivými rány zranili kleriky, zejména preláty a kanovníky katedrální kapituly. Exkomunikace je uvalena nejen na arcijáhenství, ve kterém dojde k zajetí klerika, ale též na to, ve kterém by se vinik zdržoval. Stanoveny jsou podmínky pohřbu zavražděných osob.³ Následně vydává synodální statuta biskup Jan Volek roku 1349. Obsahují čl. „De imminucione ecclesiarum“; zde olomoucký biskup ustanovuje, že v každém místě, do kterého zavítají a v kterém setrvávají lupiči církevního majetku a ti, co zajímají kleriky, bude upuštěno od bohoslužeb, dokud onen lup nebude navrácen.⁴ Tento článek statut Jana Volka nachází uplatnění v následujících desetiletích. Na diecézní synodě z roku 1380 vydává olomoucký biskup Jan ze Středy krátká statuta, jejichž jediným obsahem je nařízení dodržovat statut „De imminucione ecclesiarum“ Jana Volka. Jan ze Středy si zde stěžuje, že ustanovení Jana Volka není dodržováno. Na ty, kteří by nedbali na jeho dodržování, uvaluje sankci exkomunikace *ipso facto*.⁵ Komendatátor olomouckého biskupství Václav Králík z Buřenic celý článek Jana Volka „De imminucione ecclesiarum“ doslovně přebírá do svých synodálních statut z roku 1413 pod novým titulem „De spoliis et spoliatoribus“.⁶

Mnohá z ustanovení moravských statut mají původ v provinciálním zákonodárství, případně se na ně olomoucký biskup odkazoval. Do roku 1344 (resp. 1342) byly české diecéze ve svazku mohučské církevní provincie, a tak nalezneme četné odkazy na mohučské synody.⁷ Konrád I. se ve výše uvedeném ustanovení o zajímání a zabíjení kleriků odkazuje na provinciální synodu v Aschaffenburgu z roku 1282.⁸ Odkaz obsahuje i ustanovení „De imminucione ecclesiarum“ statut Jana Volka. Biskup připomíná ustanovení mohučského arcibiskupa Wenera, který rozhodl, že kněží mají bezprostředně po loupeži majetku církve či zajetí církevní osoby upustit od bohoslužeb, aniž by čekali na nařízení nadřízeného. Zmiňuje, že Wernerovo ustanovení není pro opovržlivost lupičů plně aplikováno.⁹ Jan Volek se zde pravděpodobně odkazoval na čl. 43 „De raptoribus et clericorum captivatoribus“ provinciálních statut Wenera z Eppensteinu z roku 1261.¹⁰ Jak bylo výše uvedeno, Václav Králík z Buřenic roku 1413 doslovně přebírá článek ze statut Jana Volka i s odkazem na provinciální statuta, jenom jméno mohučského metropolitě Wenera nahrazuje jménem pražského metropolitě Arnošta z Pardubic.¹¹

mikulovské sympozium Vývoj církevní správy na Moravě, 9.–10. října 2002. Brno 2003, s. 329–335. – Edice statut: POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. – [recte etiam ZELENÝ, R. – KADLEC, J.] (edd.): *Pražské synody a koncily předhusitské doby*. Praha 2002; KRAFL, P.: *Synody a statuta olomoucké diecéze období středověku*. Praha 2003.

² KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 87.

³ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 140–141, č. A.II/19.

⁴ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 166, č. A.III/14.

⁵ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 173, č. A.IV; s. 94.

⁶ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 187, č. A.V/16; s. 98.

⁷ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 93, 97.

⁸ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 140, č. A.II/19.

⁹ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 165, č. A.III/14.

¹⁰ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 93.

¹¹ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 187, č. A.V/16; s. 94–95.

K ustanovení statut z let 1318 a 1349 o lupičích a „zajímačích“ kleriků nelze přiřadit žádnou významnou událost z vrcholné politiky země. Oproti tomu statuta z roku 1380 přímo souvisejí s ostrým konfliktem na jedné straně mezi moravským markrabětem Joštem a na druhé straně olomouckou katedrální kapitulou a olomouckým biskupem Janem ze Středy. Předcházejícího roku vypukl spor mezi Joštem a olomouckou kapitulou o placení zemské berně. Po smíru s kapitulou pokračoval spor Jošta s biskupem. Dne 10. května 1380 Joštovi služebníci zapálili olomoucký katedrální kostel.¹² Jan ze Středy následně 21. května vydává na diecézní synodě v Kroměříži svá statuta.¹³ Problém byl aktuální též koncem 80. let 14. století, o čemž svědčí dva notářské instrumenty Petra Jakubova z Kroměříže, které z podnětu olomoucké kapituly transsumují článek „De imminucione ecclesiarum“ z roku 1349 a statuta z roku 1380.¹⁴

III. Spoliatores et captivatores: Pražská (arci)diecéze

Na působení zločinců a narušitelů církevní svobody („malefactores et violatores libertatis ecclesiasticae“) reagují již první dochovaná statuta pražské diecéze, která byla vydána roku 1308. Biskup Jan IV. z Dražic jmenovaným vizitátorům připomíná ustanovení mohučských provinciálních synod, zejména těch, které se konaly v Aschaffenburgu (1292) a ve Fritzlaru (1244).¹⁵ Celý zbytek statut se pak věnuje výlučně otázce zajetí a poranění klerika. Článek 2 je namířen proti osobám, které zajmou, poraní, napadnou preláta katedrální či kolegiální kapituly, vtrhnou do jeho příbytku nebo jeho kostela, obsadí je, aby zde prodlévali a disponovali s církevními náležitostmi. Biskup je exkomunikuje, spolu s jejich komplici a osobami, které jim budou radit, pomáhat a budou je podporovat.¹⁶ Poté, co dojde k zajetí a zranění zmíněných prelátů, bude v pražském kostele a ve všech kostelech diecéze upuštěno od zvonění zvony, pozastaveno bude konání bohoslužeb. Vykonávány dokonce neměly být ani křty a pohřby, kněží měli o nedělích a o svátcích lidu oznamovat tresty pro zločince a narušitele církevní svobody. Církevní tresty jsou použity jako nástroj nátlaku na obyvatelstvo. Zákonodárce přímo počítal s tím, že farníci, ať už vznešení či plebejci znepokojení absencí bohoslužeb přispěchají na pomoc zajaté osobě.¹⁷ Další ustanovení jsou věnována případům zajetí, zavraždění, napadení či omezení svobody ostatním klerikům. V takovém případě viníka a jeho pomocníky a ochránce měl stihnout trest exkomunikace.¹⁸ Ve všech arcijáhenstvích, kde dojde ke zločinu, kde bydlí a pohybuje se pachatel, má být upuštěno od bohoslužeb.¹⁹ Samostatný článek Jan z Dražic věnuje těm, kteří loupí a rozchvacují církevní majetky, případně zhářím a jiným pachatelům a jejich pomocníkům, podporovatelům a ochráncům. Též jsou postiženi exkomunikací, na kostely, v nichž jsou přítomni, padá interdikt.²⁰ Ve městech a ve vesnicích mají být při jejich příchodu uzavřeny kostely, a až tři dny po jejich odchodu mají být opět otevřeny. Plebán má veřejně vyhlásit, že za přítomnosti viníků nesmí slavit bohoslužby.²¹ Další sankce jsou namířeny proti kněžím, kteří by nerespektovali církevní sankce.²²

¹² MEZNÍK, J.: *Lucemburská Morava 1310–1423*. Praha 1999, s. 221.

¹³ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 173, č. A.IV; s. 71.

¹⁴ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 236–240, č. C.II, C.III; KRAFL, P.: *Notářský instrument Petra, kdysi Jakubova z Kroměříže, z 21. ledna 1387*. Listy filologické 122, 1999, s. 201–206.

¹⁵ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 96, č. III/1.

¹⁶ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 96, č. III/2.

¹⁷ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 96–97, č. III/3.

¹⁸ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 97, č. III/4.

¹⁹ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 97, č. III/5.

²⁰ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 97, č. III/6.

²¹ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 97–98, č. III/7.

²² POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 98–99, č. III/8–10.

Arnošt z Pardubic roku 1353 všem plebánům a jejich zástupcům či vikářům nařídil, aby vrahy kleriků bezprostředně poté, co se o zločinu dozví, veřejně prohlásili za exkomunikované.²³

Dne 18. října 1385 pražský arcibiskup Jan z Jenštejna promulguje na synodě statut „Crescente cottidie“. Statut má původ v polském zákonodárství, vznikl za episkopátu hnězdenského arcibiskupa Jakuba Šwinki.²⁴ Ustanovuje se, že pokud nějaký kníže zajme či zavraždí arcibiskupa nebo biskupa, upustí se v celé církevní provincii *ipso facto* od bohoslužeb a nemají se udělovat svátosti, s výjimkou křtu novorozeňat a posledního pomazání umírajících. Pohřby jsou ovšem zakázány a majetky zavražděných případnou církví.²⁵ Interdikt *ipso facto* je vyhlášen ve všech diecézích provincie, ve kterých je biskup zajat a ve kterých pachatelé, ať už knížata či magnáti, mají své země a sídlo.²⁶ Pokud je zajat a případně zabit mladší prelát či kanovník katedrální kapituly, pak na celém panství knížete má být upuštěno od konání bohoslužeb.²⁷ Pokud představitel světské moci některého z takto postižených prelátů a kanovníků proskribuje, pak mají být jejich země a panství postiženy interdiktom.²⁸ Zajetí či smrt řadového klerika se trestá interdiktom v místě činu.²⁹

Statuta ze synody Jana IV. z Dražic z roku 1308, jejichž jediným obsahem jsou ustanovení postihující ty, kteří by se dopustili fyzického násilí na klericích a narušovali držbu církevního majetku, vznikají v nestabilním období po vymření přemyslovské dynastie, kdy v probíhajících bojích se církevní osoby a statky stávaly snadnou kořistí.³⁰ Promulgace statutu „Crescente cottidie“ je důsledkem střetu pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna s králem Václavem IV. V 80. letech 14. století vrcholí vývoj církevní správy a církevního soudnictví, církev přestává vůči státu plnit roli kooperujícího partnera a stává se plně nezávislou. Dochází ke srážkám mezi královými oblíbenci a Janem z Jenštejna, v nichž se král staví na stranu svých lidí. Bezprostředním impulzem byly události kolem Dětricha Hese z Makova, služebníka králova dvořana Jíry z Roztok, který se dostává do potyček s arcibiskupem. Král obchází arbitrážní řízení a o své vůli arcibiskupovi nařizuje, aby Dětrichovi zaplatil značnou náhradu.³¹ Ve statutu z 18. října 1385 arcibiskup zdůrazňuje, že mezi církevní majetky se počítají též statky rolníků poddaných církevním osobám, včetně jejich koní, zvířat, oblečení a jiných věcí.³² Text naznačuje, že konflikt postihoval i majetky poddaných církve. Opakovaná nařízení proti porušování církevní imunity vyhlášená v následujících letech (viz níže) svědčí o výrazném vyostřování napětí mezi metropolitou a panovníkem.

IV. Statut „De maioritate et oboedientia“ kodifikace z roku 1349: Církevní imunita a zajištění kleriků či zabírání církevních majetků

Ovšem ne vždy církevní zákonodárce reaguje na prosté drancování majetku ze strany kriminálních živlů či ze strany světské moci a na zajetí klerika v pravém slova smyslu. Často se jed-

²³ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 166, č. XIV/6.

²⁴ KRAFL, P.: *Crescente cottidie malicia perversorum. Notka o wpływie statutów Jakuba Świnki na czeskie prawodawstwo kościelne*. In: Małecki, M. (ed.): *Świat, Europa, mała ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodzkiemu w 80-lecie urodzin*. Bielsko-Biała 2009, s. 111–117; KRAFL, P.: *Glosa k Jenštejnovým statutům z 18. října 1385*. Vlastivědný věstník moravský 52, 2000, s. 290–293.

²⁵ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 229, č. XXXIV/1.

²⁶ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 229, č. XXXIV/2.

²⁷ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 229, č. XXXIV/3.

²⁸ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 229, č. XXXIV/4.

²⁹ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 230, č. XXXIV/5.

³⁰ HLEDÍKOVÁ, Z.: *Biskup Jan IV. z Dražic (1301–1343)*. Praha 1991, s. 30.

³¹ BARTOŠ, F. M.: *České dějiny, II/6 Čechy v době Husově 1378–1415*. Praha 1947, s. 67.

³² POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 230, č. XXXIV/8.

na o kompetenční spory soudních orgánů jako důsledek právního partikularismu vrcholně a pozdně středověké společnosti. Jedná se o případy, kdy dochází k zasahování světských soudních orgánů do církevní jurisdikce a narušování imunity klerických osob a církevních majetků.

Provinciální statuta Arnošta z Pardubic z roku 1349 (kodifikace) obsahují ustanovení „De maiortate et oboedientia“ (resp. „De hiis, cum clericus detinetur“) pro případ, kdy by světský soudce („nobilis iustitarius“, zřejmě poprávce) zajal klerika nebo zasáhl do majetku církve, mají hradní kaplani a místní plebáni pod sankcí exkomunikace okamžitě upustit od bohoslužeb, aniž by čekali na příkaz nadřízeného.³³ Znovu se zákonodárce k tématu vrací v článku „De immunitate ecclesiarum et ecclesiasticarum personarum“. Práví se, že žádná osoba nosící tonzuru a klerický oděv nesmí být bez rozhodnutí církevního soudce jata; sankcionováno je to exkomunikací, od které může absolvovat toliko papež. Klérus města, městečka, vsi, hradu či farnosti má automaticky upustit od konání bohoslužeb. Klerici dopouštějící se kriminálních činů mají být předáni k potrestání církevnímu soudu.³⁴ Článek „De hiis, cum clericus detinetur“ a „De immunitate ecclesiarum“ byl roku 1361 upraven. Arcibiskup reaguje na skutečnost, že laici jsou mnohdy považováni za kleriky nebo jsou laiky zajati klerici, kteří předtím byli pro své excesy zbaveni klerické imunity. Nově plebán, v jehož farnosti je jat klerik, má jít za laikem, který klerika zajal, nebo k němu poslat vhodného posla, aby získal důvěryhodné informace o okolnostech. Se získanými informacemi má navštívit biskupa, jeho sufragána nebo generálního vikáře, kteří ve věci rozhodnou.³⁵ Arcibiskup Jan z Jenštejna oba jmenované články znovu připomíná na říjnových synodách z let 1385 a 1386.³⁶ Jenštejn na říjnové synodě 1386 opětovně zdůrazňuje příslušnost rolníků poddaných církevním osobám k církvi. Veškeré zásahy konané pod záminkou vykonávání jurisdikce nad těmito poddanými kvalifikuje jako loupež. Uvaluje na pachatele exkomunikaci a všem jejich nadřízeným a místním světským představitelům nařizuje, aby ony osoby veřejně za exkomunikované vyhlásili. Předtím se mají se dvěma svědky seznámit s napáchanými škodami. Pro sebe arcibiskup Jan z Jenštejna rezervuje absoluci všech pachatelů.³⁷ Jenštejn ustanovení o pozastavení bohoslužeb zmírnil na říjnové synodě následujícího roku (1387): pokud nejsou vráceny ukradené koně a jiné věci či nahrazeny škody na dobytku na pastvě, nemá být tento trest uplatněn. V nejistých případech má být záležitost konzultována s venkovským děkanem.³⁸ Děkan má korektoru kléru naopak udávat ty, kteří odmítají upouštět od konání bohoslužeb podle výše zmíněného statutu.³⁹ Ani za arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Házmburka neztrácejí na aktuálnosti opatření proti vykrádání církevních majetků: ordinář na synodě 15. června 1404 nařídil, aby klérus přečetl a dodržoval statut „De maiortate et oboedientia“.⁴⁰

V. Neoprávněné obsazování beneficií

Ve statutech lze nalézt i ustanovení na téma *occupatores bonorum ecclesiasticorum*, která souvisí se svévolným obsazováním farních beneficií a s porušováním patronátního práva. Pražská synodální statuta vydaná někdy v letech 1329–1332 zdůrazňují, že ti, kteří zabrali

³³ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 127, č. XIII/18.

³⁴ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 146, č. XIII/58.

³⁵ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 146, č. XVI/2.

³⁶ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 230, č. XXXIV/7; s. 237, č. XXXVII/1, 2.

³⁷ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 238, č. XXXVII/3.

³⁸ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 239, č. XXXVIII/1.

³⁹ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 239, č. XXXVIII/2.

⁴⁰ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 270, č. LV/2.

církevní majetky (*occupatores bonorum ecclesiasticorum*), jsou exkomunikováni *ipso facto*. Připojen je odkaz na mohučská statuta z roku 1310.⁴¹ Provinciální statuta z roku 1349 obsahují článek „De hiis, qui beneficia occupant violenter“. Neoprávnění držitelé jsou zbaveni benefícií.⁴² Moravská statuta z roku 1318 se vyslovují k neoprávněnému obsazování farních benefícií skrze světskou moc; kněží, kteří byli takto ustanovení ke kostelu nebo do něj pronikli, jsou zbaveni práva na něj.⁴³

VI. Olomoucká diecéze: Církevní majetky a husitsko-viklefské myšlenky

Synodální zákonodárství též reaguje na šíření viklefských a husitských názorů na majetek církve. Šířené husitské myšlenky byly předobrazem husitské sekularizace.⁴⁴ Církevnímu zákonodárství pražských arcibiskupů doby předhusitské již bylo věnováno dostatek pozornosti v souvislosti se studiem husitství,⁴⁵ pozornost upřeme na zákonodárství olomoucké diecéze. Jediná statuta z doby předhusitské byla vydána roku 1413 na synodě konané ve městě Vyškov. Vydavatel, Václav Králík z Buřenic, komendatátor olomoucké diecéze, reaguje na tvrzení, podle kterého majetky špatně žijících kleriků lze zabírat, bez hrozby trestu exkomunikace. Exkomunikuje osoby, které šíří takové názory. Pokud to okolnosti umožní, mají být širitelé těchto názorů zajati a biskupovi nebo oficiálovi prezentováni k potrestání.⁴⁶ Do souvislosti s pronikáním husitsko-viklefských myšlenek v českých zemích můžeme volně dát též zařazení článku „De spoliis et spoliatoribus“ do synodálních statut z roku 1413.⁴⁷ Moravská diecézní statuta z let 1419 a 1431 paradoxně neobsahují žádná ustanovení proti zabírání církevního majetku.⁴⁸

VII. Závěr

Četný výskyt ustanovení proti lupičům církevního majetku a těm, kteří zajímají kleriky, svědčí o latentním charakteru problému. Lze rozlišit několik příčin, které vyvolávaly reakci diecézního biskupa - zákonodárce. Za prvé se jednalo o klasické loupení církevního majetku, případně spojené se zjetím klerika ze strany kriminálních živlů. Druhou možnou příčinou byly konflikty mezi církví a světskou mocí, z nichž nejviditelnější jsou spory mezi biskupem a katedrální kapitulou na jedné straně a vládcem na straně druhé. Za třetí se mohlo jednat o porušení klerické imunity ze strany světských soudních orgánů, které neoprávněně omezily svobodu klerické osoby a nedotknutelnost církevního majetku. Čtvrtým důvodem bylo neoprávněné uzurpování benefícií, zejména farního, ze strany klerika, mnohdy za podpory světské moci (tedy porušování patronátního práva). Konečně za páté se jednalo o husitskou sekularizaci, tedy hlásání práva zabírat majetky kléru žijícího v rozporu s Boží vůlí.

U případů spadajících do třetího bodu bylo uplatněno ustanovení „De maioritate et oboedientia“ a „De immunitate ecclesiarum“ kodifikace Arnošta z Pardubic z roku 1349. Četné jsou ve

⁴¹ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 103, č. VII/8.

⁴² POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody*, s. 133, č. XIII/31.

⁴³ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 137, č. A.II/10.

⁴⁴ Srov. KRAFL, P.: *Konfliktní soužití, symbióza a partnerství. Církev a stát v Čechách a na Moravě v 10.–15. století*. In: Stawski, M. (ed.): *Kościół i państwo. W dziejach, źródłach i studiach nad przeszłością*. Warszawa 2008, s. 118–119.

⁴⁵ Srov. ŠMAHEL, F.: *Husitská revoluce*. II. Praha 1993.

⁴⁶ KRAFL, P.: *Synody a statuta*, s. 177, č. A.V/2.

⁴⁷ KRAFL, P.: *Vyškovská synoda (1413) o šíření viklefsismu*. *Dialog Evropa XXI*, 8, 1997, 2–3, s. 22–23; KRAFL, P.: *Vyškovská synodální statuta (1413)*, s. 72.

⁴⁸ KRAFL, P.: *Moravská synodální statuta doby husitské*, s. 210.

statutech Arnoštových nástupců zejména odkazy na článek „De maioritate et oboedientia“. V ostrém sporu s Václavem IV. pražský arcibiskup Jan z Jenštejna využil polský statut „Crescente cottidie“. Na Moravě se opakovaně objevuje doslovná citace či odkaz na článek „De imminucione ecclesiarum“ synodálních statut Jana Vólka z roku 1349.